

Мавзу: КИМЁ ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ЯНГИ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ.

Дарснинг мақсади: УЎТ мактаблари учун яратилган ДТС да кўзда тутилган янги педагогик технологияларни қўллаш орқали дарс самарадорлигини ошириш – кимё ўқитувчисининг вазифаси эканлигини англатиш.

Дарсдан кутилган натижалар: Курс тингловчиларининг илғор педогогик технологияларни амалда қўллаш орқали кенг дунёқарашли, камил шахсни тарбиялашга қодир бўлишига эришиш.

РЕЖА:

1. Педогогик технологиялар ҳақида тушинча.
2. Янги педогогик технологиялар.
3. Янги педогогик технологияларнинг юқори, ижодий даражали билимга эга бўлган ёш авлодни тарбиялашдаги аҳамияти.

Кимёни ўқитишда янги педогогик технологияларни қўллаш.

Республикамизда бўлаётган ижобий ўзгаришлар таълим соҳасида ҳам маълум янгиликлар, тубдан ўзгаришлар бўлишини тақозо этади. Ҳақиқатдан ҳам, чуқур билимли, кенг дунёқарашли камил шахсни тарбиялаш масаласи педогоглардан янгича ишлаш принципларини амалга оширишни талаб қилади ва катта маъсулият юклайди.

Умуман, технология: бирон бир мақсадни кўзлаб режа асосида, назорат қилиш орқали амалга ошириладиган жараён демакдир.

Педогогик технология бу биринчидан, педогогик фан (илм) предмети бўлиб, қуйидаги кўринишларда берилади:

-педогогик фанлар бўйича дарсликлар ҳамда аниқ предметларни ўқитишга доир илмий асосланган услублари, қоидалар системаси;

-педогогик технология ва янги педогогик технология (ЯПТ) лоиҳалари кўринишида тартиблаштирилган яъни кўзланган мақсадни тўла амалга ошишни таъминловчи аниқ ўқув-тарбиявий жараёни реаллаштирувчи махсус йиғилган услублар ва воситалар (ўқитишнинг турли ташкилий шакллари, диагностика назорат воситалари) мажмуасидир.

Янги педогогик технологиянинг мақсади: ўқувчиларнинг билиш фаолиятини ўстириш, уларни фаоллаштириш.

Ўқувчиларни мустақил ишлаши учун шароит яратиш, предметга қизиқтириш, турмушда бўладиган ҳодисаларни чуқур англатишни мактабда олинган билимлар ёрдамида амалга ошириш-замонавий ўқитувчининг вазифаси.

Кимё предметини ўқитишда ҳам ўқувчиларни мустақил ишлашга, атрофдаги ҳодисаларни талқин этишда кимёвий билимларни қўллай олишга қаратмоғимиз лозим. Кимёни ўқитишда айниқса гуруҳларга бўлиб, мустақил топшириқларни бажариш яхши натижаларга олиб келади. Ўқувчилар мустақил фикрлашади, ижодий ишлашга ҳаракат қилинади, паст билимли ўқувчилар ҳам “яхши” ўқувчилар қаторига интилишади ва бу ҳолат синф кўрсаткичларини кўтаради.

Турли индивидуал, гуруҳий, жуфт бўлиб мустақил ишларни бажариш жараёнида ўқувчилар билими чуқурлашади, малакалар ҳосил бўлади- бу мақсадга мувофиқдир. Китоб билан мустақил ишлашни кўпроқ амалга ошириш керак, қўшимча адабиётлардан фойдаланишни йўлга қўямиз, кроссвордлар, викториналар

тузишсин. Дарсдан ташқари ишларга, экскурсияларга, КВН ларга, кечалар ўтказишни йўлга қўйсақ янада яхши, чунки кимё —бу турмуш фани ва уни ўқувчилар келгусида қайси сохани эгалламасин кимёвий билимларни пухта билса, етук инсон дея оламиз.

Ҳар бир дарс таълим мазмунини жорий этилишини таъминловчи барча турдаги ўқитиш технологияларини ўзида мужассамлашувини тақозо этади.

Дарс ўқитиш жараёнини амалга ошириш имкониятини берувчи ўзига хос ташкилий жихатни ифодалайди ва ўқитишни тегишли усулларида фойдаланишни талаб этади.

Замонавий дарс — маълум ёшдаги билим ва малака даражалари яқин бўлган ўқувчилар гуруҳининг ўқув-билиш фаолиятларини фаол ва режали бўлишини таъминловчи ташкилий жараён ҳисобланади.

Дарс: дарснинг сифатли.мақсадли, мазмунли, ўтказиш методикаси, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг тайёргарлик даражаси каби кўплаб жихатларга боғлиқ бўлади.

Ўқитувчининг дарс жараёнидаги фаолияти синфнинг аниқ шароитидан келиб чиққан ҳолатдаги ижодий характерда бўлади.

Кимё дарслари ва унинг структураси фақат ўқитувчи ва ўқувчининг дарс жараёнида биргаликдаги фаолиятини, ташқи кўринишини акс этдириб қолмайди, балки ўқувчиларни самарали бўлган билиш фаолиятлари билан боғлиқ ички жараёнлар моҳияти билан ҳам боғланган бўлади.

Кимё дарсини самарадорлиги — унинг серқирралиги, кенг қамровли мазмун ва шаклига кўра турли хилда намоён бўлиб, моҳиятига кўра дарснинг асосий мазмунини ўзлаштиришни ўз олдига қўйган мақсадга эришишга йўналтирилганлигига ботлиқ.

Илрор педагогик технологияларга асосланган кимё дарсларининг кўринишлари хар хил бўлади. Дарсларга хос умумий жихат — ўқитувчининг ижодий ёндошувидир.

Умумий ўрта таълим мактабларида **кимё** дарслари қўйдагича бўлиши мумкин: *ўқувчиларга янги билимлар бериш дарси; билимларни умумлаштириш ва тизимлаштириш дарслари; такрорлаш, мустақкамлаш, малака ва кўникмалар ҳосил қилиш; билимларни назорат қилиш; комбинацион дарс; изланиш дарси; мустақил дарслик билан ишлаш дарси; мунозара дарси; ўйин дарси; семинар ва лексия дарслари; предметлараро боғланиш дарси; ҳамкорлик дарси; занжир дарси; ҳамкорлик дарси; эркин фикрловчи дарси; амалий машғулотларни бажариш дарси; компьютер дарси; бир киши ҳамма учун, ҳамма бир киши учун;*

Булардан ташқари қўйидаги дарс усуллари ҳам мавжуд: эркин ёзиш; семантик хусусиятлар тахлили; бир-биридан сўраш; "Зиг-заг" стратегияси; "Тўхтаб-тўхтаб" ўқиш стратегияси; "Инсерт" стратегияси; "Кубик" стратегияси. Бундай дарслар ўқувчиларда ўқиш, билим олишга бўлган қизиқишларни уйғотади, мустақил ижодий изланишларини ривожлантиради, мустақил равишда эркин фикрлашларини кучайтиради. Энг муҳими дарс бу ўқувчига ривожлантирувчи таълим беришдан иборат. Бундай дарсни замонавий дарс деб ҳисоблаш мумкин. Замонавий дарсларда барча ўқувчи фаол қатнашади.

Дарсни ўқувчиларнинг ўзлари олиб боради, ўрганади. Ўқитувчи дарс жараёнини, иштирокчиси, бошқарувчиси вазифасини бажаради. Дарс самараси ва натижасини ўқувчиларнинг ўзлари баҳолайдилар. Ўқитувчи эса назоратчи ва бошқарувчилик вазифасини бажаради. Дарс самараси, уни аниқ ва равшан ташкил этилишига боғлиқ. Дарс учун ажратилган вақтни 70 фоизини ўқувчи, 30 фоизини эса ўқитувчи эгаллаши керак. Ана шунга асосланиб дарснинг боришида унинг қайси элементлари ўқитувчи томонидан, қайси бир элементларини ўқувчиларнинг ўзлари мустақил ҳолда бажаришлари аниқ кўрсатилади.

Дарс мақсади аниқ қўйилган бўлиб, ўқувчи уни бажаришга интилиши керак. Дарс самара бериши учун уни ижодий равишда ташкил этиш керак. Ижодий дарсни ташкил этишда ўқувчиларнинг қобилиятлари ҳисобга олинади.

Дарс ўқувчиларда мантикий ва интуитив фикрлашни ривожлантиришга кўмаклашади. Натижада дарсда ўқувчининг мавжуд имкониятлари шаклланади. Бундай

ўқувчи ўзидаги имкониятларни амалиётда қўллай бошлайди.

Кимё ўқитишда илғор педагогик технологиялардан фойдаланишнинг ўзига хос жиҳатлари мавжуд: *Методик жиҳатлари: ўқувчиларнинг ёш хусусиятларини ҳисобга олиш; ўқувчиларнинг билим даражаси; ўқувчиларнинг қизиқишлари; ўрганилган материални ўқувчига мослиги; ўрганиладиган материалларни илмийлиги; материални замонавий ва тарихийлиги; ўрганилаётган материални ҳаётийлиги.* б) *Экспериментга асосланган дарс: дарсни муаммоли тажриба асосида бошлаш; берк қурилма билан амалга ошириладиган эксперимент дарс; ишқодий характердаги: масала, лаборатория, кузатиш дарслари.* в) *Назорат дарси: ўқувчилар билимларини назорат қилиш ва баҳолаш; таянч конспектидан фойдаланиш; қўшимча адабиётлардан фойдаланиш; умумлаштириш жадваллар асосида ўқитиш жараёнида алгоритм усулларидан фойдаланиш; кузатишдан олинган натижаларни таҳлил қилиш; бундай дарсларда ўқитувчи: таълим ва тарбияни уйғунлаштиради, мустақил билим олишни ташкил этади, ижодий қобилиятларни ривожлантиради.*

Эркин ҳолда ташкил этилган ижодий дарс, ўқувчи учун қизиқарли бўлиб, унга қувонч келтиради. Ўқитувчи томонидан қутилмаганда ўқувчига саволлар берилади. Бу саволлар нафақат кимёга оид, балки, адабиёт, спорт, мусиқа, техника, атроф муҳит, табиатга тегишли бўлган саволлар ўқувчиларнинг фикрлаш қобилиятларини, ақлий қобилиятини, илмий қувватини, истеъдодини ривожлантиради. Бунинг учун қуйдагиларни тарбиялаш зарур: зукколик, фахм тезлиги: зехн ўткирлиги, билимни тез эгаллаш қобилияти, қўйилган муаммони тез англаш, эсда сақлаш, хотира. Натижада ўқувчилар ўзларини эркин ва мустақил хис этадилар.

Ўқитувчи ва ўқувчилар орасида ижодий ҳамкорлик шаклланади. Ўқувчи мустақил билим олишга интилади ва у ўз фаолиятини олий шакли сифатида рўёбга чиқара бошлайди. Ўқувчиларнинг ижодий меҳнатга тайёрлаш, малака ва кўникмаларни эгаллаш имкониятларини берувчи билиш ва амалий фаолиятларга йўллаш учун турли туман янги педагогик технологияларга таянган ҳолда таълим беришга тизимли ёндошиш, ўқув вақтини тежаш, дарсни қизиқарли қилиб, ўқувчини чарчатмаслик натижасида юқори самарага эришиш ижодий дарс натижасини кўрсатади.

Дарсни ташкил этганда ўқувчини таъсир этувчи объект сифатида эмас, балки ижодий жараёнда иштирок этуви ҳамкор деб қараш керак.

Дарс натижаси самарали бўлиши учун ўқувчиларни хилма-хил фаолиятларга жалб қилиш зарур: эркин ва тез фикрлаш, муаммоларни эпчиллик билан англаш, тезданига муаммони ечиш йўллари излаш ва аниқ хулосага келиш. Бундай жараён ўқувчиларнинг ижодкорлик қобилиятларини ривожлантиради.

Таълим жараёнида ўқувчиларнинг мустақил билим олишларини йўлга қўйиш, ижодий қобилиятларини ривожлантириш, эркин фикрлаш, ўзаро мулоқотларда фаол иштирок этишга ўргатиш, ўқишга бўлган қизиқишларини ошириш каби ўқув фаолият турлари илғор педагогик технология асосини ташкил этади.

Ўқувчиларнинг ўқув фаолиги. Ўқувчиларни билим, малака ва кўникмаларни эгаллашлари учун керакли ҳисобланган жисмоний ва ақлий ишларни маълум мақсад асосида онгли хоҳиш, ижодий ёндошув йўли билан бажаришлардан иборат. Мустақил ўқув фаолият—четдан ҳар қандай таъсирни талаб этмайдиган, ижодий ёндошувни талаб этадиган фаолиятдир. Бу соҳадаги ҳар қандай кўникма инсоннинг фақатгина фаолияти жараёнида шаклланиб, ривожланади. Кимё ўқитишда амалга оширишда ушбу ҳол муҳим ҳисобланади. Чунки кимё тажриба фактлари асосида ўрганилади, ундан назарий хулосалар чиқарилади, амалда фойдаланиш мумкин бўлган жиҳатлар қараб чиқилади.

Экспериментда ҳам кузатишлар, тажрибалар бажарилади, лаборатория ишлари ўтказилади. Бу ишларни бажаришдан кўзда тутилган мақсад: ўқувчиларнинг ақлий қобилиятларини ривожлантириш, мустақил ва ижодий фикрлаш, илмий ва ўқув билиш

қобилиятларини кучайтиришдан иборат.

Ўқувчиларнинг ижодий қобилиятларини ўстиришда талаб этувчи илғор педагогик технологиялар ўз навбатида кимё таълим мазмунини замонавийлаштириш, яъни, курсни илмий даражасини, фан ва техниканинг замонавий ютуқлари даражасига мувофиқлаштиришни талаб этади.

Янги педагогик технологиялар (ЯПТ): таълим мазмунининг илмий даражасини юқори бўлишини ҳамда уни амалда қўлланишини таъминлайди.

ЯПТни таъминловчи муҳим дидактик тамойиллар: таълим услубиятиши ҳамда мазмуниши такомиллаштириши; ўқувчиларнинг абстракт тафаккурини ривожлантириши; мустақил билим олиши билан боғлиқ бўлган малака ва кўникмаларни шакллантириши; олган билимларни амалиётда қўллаш; кузатиши натижаларини таҳлил қилиши ва хулоса чиқариб, тавсия бериши; тушунча, назария, қонунларни экспериментда синаб кўриши каби текшириши методлари ҳақидаги билимларни билиб олиши; ҳодисаларни тушунишда амалиётнинг аҳамиятини ўзлаштириши ва қўллай билиши ўқувчиларни ўқув билиши ва мустақил ижодкорлик қобилиятларики ривожлантириши; ўқишга бўлган қизақишлари ва ўз ўқишларидан хурсанд бўлишини таъминлаш; таълим мазмуни ва уни жорий этилишини табақалайтириши; ҳар бир синф учун ўрганиладиган материалларни ажратиши; оддийлик, илмийлик, кўргазмалилик, узвийлик ва узлуксизлик, ўзаро алоқадорлик, изчиллик, устуворликни таълим мазмунининг ядроси деб билиши; ўқувчиларни содда илмий изланиш услублари билан таништириши, илмий фаразлар тузилишини ўргатиши; ўқув материалларини ўқувчиларнинг ёш хусусиятлари ва билим даражасига мос келиши; материалларни бошқа фанлардан олган билимларига мослиги; ҳар бир синфда ўрганиладиган ва ўзлаштирилган билимлар олдинчилари билан узвий боғланганлигини таъминлаш; зарурий кимёвий билимлар мазмунини ҳар бир синф учун бўлимлар бўйича аниқлаш; кимёнинг назарий гояларини баён этишда унинг экспериментал фан сифатида ўқитишига имкон яратиши

Кимё таълимида илғор педагогик технологиядан фойдаланиш борасида бир неча мисолларни келхириш мумкин:

Демак, илғор педогогик технологиялар ўз ўрнида кимё таълим мазмунининг илмийлигини оширишга имкон яратди.

Илмийлик — кимё таълим мазмунини узвийлиги билан бевосита алоқадордир. Ҳар икки жиҳат кимё таълим самарадорлигини таъминлашига асос бўлади.